

7. SINIF İNGİLİZCE DERS KİTAPLARINDA CİNSİYET KAVRAMI

Hatice Çubukçu
Pınar Sivaslıgil

Özet

Okul eğitiminin önemli bir aracı olan ders kitaplarının bireylerin birçok toplumsal rollerinin yanı sıra cinsiyet rollerini de kazanmalarında etkin rol oynadığı görüşünden yola çıkan bu çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Let's Speak English adlı 7. sınıf İngilizce ders kitabını cinsiyet ideolojisi yönünden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ders kitabının seçilmesindeki temel neden, kitabın hedef kitlesi olan öğrenci grubunun yaklaşık ergenlik çağına denk gelmesidir. Kitaptaki tüm metinler taranarak sözel olmayan öğeler içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiş, sözel verilere ise söylem çözümlemesi uygulanmış, sonuçlar niceliksel ve niteliksel olarak betimlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet ideolojisi, Sözeylem, Güçlendirici Söylem

THE CONCEPT OF GENDER IN 7th. GRADE ELT COURSE BOOKS

Abstract

This study aims to investigate ELT textbooks from the perspective of gender ideology underlying the representations of female and male figures, considering that coursebooks play an important role in children's development of 'gender'. The 7th grade English coursebook published by the Turkish Ministry of Education has been selected as the object of investigation, mainly because they are used by a large population at state schools. Both verbal and non verbal features of the textbooks have been analyzed through the content analysis, and discourse analysis has been applied to the verbal components to depict any possible power asymmetries reflected through language between two genders.

Key words: Gender Ideology, Speech acts, Empowering discourse.

1. Giriş

TOPLUMSAL CİNSİYET, doğuştan kazanılan biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumsal/kültürel olarak kadına ve erkeğe yüklenen rollerdir. Birey bu rolleri doğduğu andan başlayarak ailede ve daha geniş toplumsal çerçevedeki deneyimleri aracılığıyla ve kurumsal yollardan (örn. okul, basın v.b) dizgesel olarak öğrenmektedir. O nedenle, toplumsal cinsiyet kavramının içeriği toplumlara göre farklılıklar gösterirken, kavram bir yandan da, tarihsel süreç içerisinde evrilmektedir (Cincotta,1978; Wharton,2005).

Toplumsallaşma sürecinin önemli bir bölümünü oluşturan okul eğitimi; ve bu sürecin temel bir aracı olan ders kitaplarının, bireylerin cinsiyet kavramlarını oluşturmalarında etkili rol oynadıklarını gösteren birçok incelemede öğrencilerin ders kitapları yoluyla bir yandan bilgi edinirken bir yandan da, ayırıcılığı olmadan, kendileri için belirlenen cinsiyet rollerini öğrendikleri belirlenmiştir (örn.Davies, 1995; Freeman& McElhinny,1999; Tajmajian, 2000; Wharton,2000). Bu araştırmalar ayrıca, cinsiyet kavramının bireylerin öteki toplumsal davranışları üzerinde de önemli etkileri bulunduğunu ileri sürmektedir. Kısaca, toplumların sağlığı açısından, cinsiyet kimliğinin oluşumunu dizgesel olarak etkilediği düşünülen kaynakların bilimsel yöntemlerle incelenmesinin ve denetlenmesinin gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda ülkemizde yapılan önemli ancak kısıtlı sayıda çalışmanın (örn. Helvacıoğlu, 1996; Aslan,2000), kapsamının ve sayılarının artırılması ise zorunlu görünmektedir. Bu görüşten yola çıkan çalışmamızda, T.C Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve devlet okullarında okutulan İngilizce 7. sınıf ders kitabı içerdiği cinsiyet ideolojisi yönünden incelenecektir¹. Başka bir deyişle, bu ders kitabının cinsiyetçi bir yaklaşım sergileyip sergilemediği sorusuna yanıt aranacaktır. Bu çalışmada, özellikle 7. sınıf düzeyinin seçilmesinin nedeni, ortalama 13 yaş grubundan oluşan bu kitlenin, ülkemizde kızlar için 13-14 yaş, erkek çocuklar için de 14-15 olarak belirlenen (Gençay, t.y) ergenlik çağına yaklaşık olarak denk gelmesidir.

Bugüne dek incelenmemiş olan İngilizce öğretimi alanında ve geniş bir kitle tarafından kullanılan ders kitaplarını ele alan üç aşamalı bir araştırmanın ikinci bölümünü oluşturan bu çalışmanın², aynı zamanda, ülkemizdeki ‘cinsiyet ideolojisi’ dönük kurumsal bakış açısına ilişkin önemli ipuçları içereceği varsayılabilir.

1 Let's Speak English, (2005).

2 Çalışmanın bütünü 6., 7. ve 8. sınıflarda kullanılan İngilizce kitaplarının birlikte incelenmesini amaçlamaktadır.

2. Yazınsal Artalan

Genel bir yaklaşımla, “duygular, düşünceler ve tutumlar dizgesi bütünü” biçiminde tanımlanabilen İDEOLOJİ kavramı (Kızılcıçelik ve Erjem,1994) günümüzde daha çok, “ belli bir kesimin çıkarlarını haklılaştırmaya yarayan düşünceler dizgesi” anlamında kullanılmaktadır (s.13). CİNSİYETÇİ İDEOLOJİ ya da CİNSİYETÇİLİK ise, bireyin toplumsal cinsiyetini ‘dişi’ ya da ‘erkek’ oluştan hareket ederek, cinsine özgü toplumsal rol dağılımı yapan, ve bu çerçevede belli davranış kalıplarının ve değerlerin öğretilmesini içeren bir yaklaşımlar bütünüdür. Başka bir deyişle, “tüm toplumsal rolleri kişilerin ya biyolojik cinsiyetleriyle ilişkilendirmek, ya da cinslerden birine daha fazla öncelik / ağırlık vermektir”(Brown, 1994: 240).

Geleneksel anlamdaki cinsiyetçi ideoloji bir yandan kadın ve erkeğe özgü davranışları kesin bir biçimde ayırırken, bir yandan da yaşamın her alanında kadının erkeğe göre tanımlanmasını içermektedir. Ayrıca, kadın akılcı davranışa engel olacak boyutta duygusal, edilgen ve cesaretsiz kılınmıştır (Helvacıoğlu, 1996).

Yabancı dil ders kitapları üzerine başka ülkelerde yapılan çalışmalarda, sözkonusu kitapların bir çoğunda, kadının ve erkeğin geleneksel rolleriyle sınırlanmış olarak sunuldukları belirlenmiştir. Sözgelimi, bu çalışmalar, kadınların güçsüz, aşırı duygusal, çalışma alanları büyük ölçüde ev ile sınırlı; erkeklerin ise daha akılcı ve güçlü, çeşitli iş alanlarında çalışan, toplumsal yaşamda daha etkin olarak yer alan bireyler olarak temsil edildiklerini göstermektedir (örn. Cincetta, 1970; Hartman ve Judd, 1978 Hellinger, 1980; Davies, 1995).

Ülkemizde de farklı metinleri, kadın-erkek tiplerini yönünden inceleyen kimi çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, ilköğretim ders kitaplarında Helvacıoğlu, (1996) ve Arslan (2000), öykülerde Körpez, (1997) ; şiirde Özdağ (1996); tiyatrodaki Gökcalp (1994), cinsiyet imgelerinin sunulmuş biçimlerini araştırmışlardır. Helvacıoğlu'nun 1928-1995 yılları arasındaki 1000 ders kitabını inceleyen geniş çalışmasında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, ailede dayanışmayı, sevgiyi ön plana çıkararak, eğitilmiş ve çalışma yaşamı yönünden özendirilen kadın imgesinin, 1940'lı yıllardan başlayarak yalnızca ev işleriyle sınırlı, yazarın deyimleriyle ‘üniforması önlük olan’ bir kadın imgesine dönüştüğünü göstermektedir. Ayrıca bu çalışmalarda kadın ve erkek rollerine ilişkin tekipler yapmak yoluyla ayrımcı cinsiyet ideolojilerinin sunulduğu ileri sürülmüştür.

3. Yöntem

Beal (1994), çocukların cinsiyet kimliklerini oluşturma sürecinde, yaşadıkları toplumun beklentileri doğrultusunda, dış görünüm, aile içinde ve dışındaki roller, görev ve sorumluluklar, meslekler vb.gibi alanlardaki kavramları da kazandıklarını belirtmektedir.

Bu çalışmada MEB yayınlanan Let's Speak English 7. adlı İngilizce ders kitabında yer alan tüm yazılı ve görsel metinler içerdikleri cinsiyet ideolojisi yönünden incelenirken, cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenip sergilenmediği aşağıdaki ölçütler çerçevesinde değerlendirilmiştir:

- a) Ders kitabında cinslerden birisi niceliksel ya da niteliksel olarak öncelenmiş midir?
- b) Toplumsal rollerin, görevlerin ya da yapılan etkinliklerin iki cins arasındaki dağılımda:
 - i) biyolojik cinsiyeti temel alan tekiplmeler yapılmış mıdır?
 - ii) 'kadın işi' ya da 'erkek işi' olarak nitelendirilen kalıplaşmış bir ayrım gözetilmiş midir?

Bu soruların yanıtlanmasına dönük olarak, öncelikle kitaptaki sözel olmayan öğeler içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmiş, bu doğrultuda, tüm metinler taranarak Beal (1994) ve Arslan (2000) 'de belirlenen ulamların kapsadığı örnekler sayılmış ve yorumlanmıştır. Ayrıca, önceki çalışmalardan farklı olarak, kitapta sunulan kadın ve erkek tiplmelerin konuşmaları çözümlenmiş, her iki cinsin söylemleri yoluyla nasıl kurgulandıkları betimlenmeye çalışılmıştır. Kısaca, veri tabanı aşağıda gösterilen 5 ulam çerçevesinde incelenmiştir:

Kadın ve erkeklerin³,

- metinlerde yer alma sıklıkları,
- aile içi ve aile dışı rol dağılımları,
- meslekleri,
- ev içi ve dışı işleri,
- söylemleri.

3 Kız ve erkek çocukları da aynı ulamlarda yetişkinlerle birlikte sayılmıştır.

Kadın ve erkek imgelerinin söylemleri yoluyla nasıl sunulduğunu betimlemeye dönük olarak, sözel ögeler (karşılıklı konuşmalar) öncelikle Sözeylem (Searle, 1969, 1972) düzeyinde çözümlenmiş; ardından; kadın ve erkek imgelerinin birbirlerine göre nasıl konumlandıkları, konuşmacılar arasındaki güç ilişkileri, Çubukçu (2005) temel alınarak betimlenmiştir. İnsan iletişiminin söylenen sözlerin doğrudan ne olduğu üzerinden değil, bu sözcelerin kullanıldıkları toplumsal bağlam içerisinde ‘ne sayıldıkları’ ya da ‘hangi sözel eylemi yerine getirdikleri’ üzerinden işlediği görüşünden yola çıkan SÖZEYLEM KURAMI, bir dizi Oluşum İlkeleri çerçevesinde, sözcelerin hangi sözeylemleri yerine getirebileceğini belirlemeye çalışır. Sözgelimi, “*Ooo, elbiseni çok beğendim*” sözcüsü, nerede, kim tarafından, kime nasıl söylendiğine bağlı olarak; ‘övmek’ ‘eleştirmek’ ya da ‘istekte bulunmak’, vb. sözeylemlerini yerine getirebilir⁴.

4. Bulgular

4.1 Metinlerde Yer Alma Sıklıkları

Çizelge 1’den izlenebileceği gibi, bu ders kitaplarında kadın ve erkekler toplam 440 kez temsil edilirken, kadınların 162 kez (%37), erkeklerin ise 278 kez (%63) yer aldığı görülmektedir. Görünme sıklıkları arasındaki bu belirgin farkın (%26) metinlerdeki diğer etkinlik alanlarını da doğal olarak etkileyen erkek-öncelikli bir tutumu yansıttığı söylenebilir.

Çizelge 1. Metinlerde Yer Alma Dağılımı

KADIN		ERKEK		TOPLAM
Sıklık	Yüzdellik	Sıklık	Yüzdellik	
162	37%	278	63%	440

4 Sözcelerin aynı anda birden çok işlevle kullanıldığı durumlarda ise bağlamsal bilgilere dayanılarak ‘birincil’ işlevleri belirlenmeye çalışılır (Searle, 1969). Örneğin, öğretmenin öğrencisine “sence bu yazı yeterli mi?” biçimindeki sözcüsünün birincil işlevi eleştiridir.

Aile içi ve aile dışı rollerin dağılımı

Kadının ağırlıklı olarak aile bireyi rolüyle, erkeğin ise evin dışındaki rolleriyle temsil edilmesi cinsiyetçi yaklaşımın temel göstergelerinden birisi sayılmaktadır (Beal,1994;Helvacıoğlu,1996).

Veri tabanı bu açıdan, kadın ve erkeğin kendi nüfusları içerisinde ayrı ayrı incelendiğinde (Çiz. 2): toplam kadın imgelerinin % 16 oranda aile bireyi olarak (anne, anneanne, eş ve kız çocuk), ve % 84 oranında aile dışındaki rolleriyle temsil edildiği görülmektedir. Erkek karakterlerin ise % 14 oranında eş, baba, dede ve erkek çocuk olarak ve %86 oranda ev dışı toplumsal rolleriyle yansıdıkları ortaya çıkmaktadır. Kısaca, kadın ve erkeğin ev içi ve ev dışı ortamlardaki temsil oranları arasında belirgin bir fark gözlenmemektedir. Bu sonuçlar cinsiyet ideolojisi açısından değerlendirildiğinde, 7.sınıf İngilizce ders kitabında, kadını salt aile bireyi rolüyle sunan geleneksel yaklaşımdan kaçınıldığı biçiminde yorumlanabilir. Açıklamak gerekirse, sözü edilen ders kitabının, kadını aile içi rollerinin yanı sıra, ev dışındaki sosyal yaşama katılma yönünde özendirirken, erkeği de, iş yaşamıyla birlikte, aile içindeki sorumluluk ve görevleri üstlenme yönünde güdüleyici alt iletiler içerdiği söylenebilir.

Çizelge 2. Aile içi ve aile dışı rollerin dağılımı

	KADIN		ERKEK		toplam
	Sıklık	%	Sıklık	%	
Aile içi roller	27	16	39	14	66
Aile dışı roller	135	84	239	86	374
toplam	162	100	278	100	440

Ne var ki, yukarıdaki çizelgede aile içi ve dışı rollerin kendi içindeki dağılımlarına ayrıca bakıldığında, başka bir resmin de ortaya çıktığı görülmektedir: buna göre erkek, hem aile içi rollerde (39) hem de aile dışı ortamlarda (239), toplamda kadına göre daha çok sayıda yer almaktadır. Erkeğin kitapta görünme sıklığının toplamda kadına göre daha fazla olmasından kaynaklanan bu durumun, yukarıda belirttiğimiz iletilerin niteliğini bir ölçüde olumsuz etkileyeceğini varsayabiliriz.

4.3 Meslek dağılımı

Kadın ve erkeklerin meslek dağılımını gösteren Çizelgeler (3,4) incelendiğinde, kadınların 9, erkeklerin ise 19 farklı meslek sergilemekte oldukları görülmektedir. Kitapta sunulan K ve E imgelerin sayılarıyla da ilişkili olan bu dağılımsal farklılık, aynı zamanda, erkeklerin yapabilecekleri işler yönünden belirgin biçimde daha geniş bir alan çeşitliliği içermektedir.

Bu listeler içerik yönünden ele alındığında ise, kadınların, sporculuk mesleği (atlet) dışında geleneksel anlayışla, kadına özgü olmayan hiç bir meslekle⁵ ilişkilendirilmemiş olduğu gözlenmektedir. Erkeklerin ise, geleneksel mesleklerin dışına yöneltildiği örnek bulunmamaktadır. Her iki cins için ortak olarak belirlenen yalnızca üç alan (*öğrenci, tezgahçı, kasiyer) dışındaki mesleklerin, ilgili ders kitaplarında, temel olarak, “kadın işi” ve “erkek işi” ayrımını pekiştirici yönde bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.

Çizelge 3. Meslek Türleri

KADIN	ERKEK
Öğrenci*	Öğrenci*
Hemşire	doktor
Atlet	Aktör
Sekreter	Futbolcu
Pop Şarkıcısı	Yazar
Tezgahçı*	Cumhurbaşkanı
Öğretmen	Şarkıcı
Kasiyer*	Voleybolcu
Film Sanatçısı	Şirket çalışanı
	Kasiyer*
	Aşçı
	Garson
	Tezgahçı*
	Kameraman
	Tv sunucusu
	Halterci
	Seyahat agentası
	Otobüs şoförü

* ortak meslekler

5 bkz. Helvacıoğlu, 1996.

Çizelge 4. Geleneksel ve geleneksel olmayan meslek dağılımı

	GELENEKSEL MESLEKLER		GELENEKSEL OLMAYAN MESLEKLER		TOPLAM
	8	%98,8	1	%1,2	
KADIN	8	%98,8	1	%1,2	9
ERKEK	18	%100	-	% 0	19

4.4 Ev içi ve ev dışı işlerde sorumluluk paylaşımı

Kitapta belirlenen, toplam 13 tür ev içi ve dışı etkinlik arasından kadın 8, erkek ise 9 alanda sorumluluk üstlenmektedir. Bunun sayısal yönden yaklaşık eşit sayılabilecek bir paylaşım olduğu söylenebilir. İşlerin türleri göz önüne alındığında da (Çiz. 6), eşler tarafından birlikte yapılan alışverişle ilgili işler, kadının ev dışındaki görevi ve sofranın kurma, odanın toplanması işlerinde erkek çocuğun anneye yardımcı olması, gibi örnekler, bu 5 ulamda cinsiyetçi tutuma karşı bir yaklaşım sergilendiğini göstermektedir. Geri kalan işlerin ise her iki cinse de bütünüyle geleneksel bir anlayışla paylaşıldığını söyleyebiliriz. Örneğin, kadınlar bulaşık yıkama, evi temizleme, yemek pişirme görevlerini üstlenirken; erkekler bankaya gitme, bahçe işi, bisiklet tamiri, çocukların okul görüşmesi gibi “dışarı işleri”ne yöneltmiştir. Çizelge 7’de gösterildiği gibi, ev içi etkinliklerin oranı kadınlar için %75 olurken, erkekler için %44 olmuştur. Ev işlerinde kadına yardım eden erkeklerin de yetişkin değil, erkek çocukları olması ise, gene, bu yöndeki rol-modelinin yeterince vurgulanmadığını göstermektedir.

Çizelge 6. Ev içi ve ev dışı işler

İş Türü	KADIN	ERKEK
Sofra kurma*	+	+
Alışveriş yapma*	+	+
Alışveriş listesi yapma*	+	+
Odayı toplama*	+	+
Ev temizleme	+	-
Bulaşık yıkama	+	-
Yemek pişirme	+	-
Mektup postalama	+	-
Bisiklet tamiri	-	+
Bahçe işi	-	+
Bankaya gitme	-	+
Tatil planı yapma	-	+
Okul görüşmesi	-	+

Çizelge 7. Ev içi ve ev dışı işlerin dağılımı

KADIN			ERKEK	
İş alanı	Sıklık	%	Sıklık	%
Ev içi	6	75	4	44
Ev dışı	2	25	5	66
toplam	8	100	9	100

4.5 Kadın ve erkek imgelerin söylemleri yoluyla kurgulanması

İdeolojiler, modern toplumlarda gerçeği maskeleyen ve güç eşitsizliklerinin kabul ettirilmesinin örtük bir düzeneği olarak nitelendirilmektedir. Söylem ise, bu amacın gerçekleştirildiği en önemli ortam sayılmaktadır çünkü söylem, inançların, görüşlerin, değer yargılarının bunun da ötesinde insanlar arasındaki basamaksal (hiyerarşik) ilişki düzeninin taşındığı ve yeniden üretildiği ortamdır. Söylem yoluyla, belli inançlar ve düşünce sistemleri (ideolojiler) toplumların olağan varsayımları biçimine dönüşür (Mc Carthy ve Carter, 1994, Mardin,1995).

Günümüzdeki çalışmalarda, dildeki ideolojilerin araştırılmasında; sözcük düzeyinden çok söylem düzeyinde incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Pauwels, 1998). Çalışmamızda, 7. sınıf İngilizce ders kitaplarında geçen karşılıklı konuşmaların sözce birimlerine ayrılarak bu birimlerin söylem değerleri belirlenmiş (Searle, 1972), daha sonra, bu söylemler içerdikleri güç iletileri yönünden sınıflandırılmıştır (Çubukçu, 2005). Bu yolla, kitapta yer alan kadın ve erkeklerin birbirlerine göre güç ilişkileri çerçevesinde nasıl konumlandırıldıkları sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Çubukçu (2005), çalışmasında, emretmek, onaylamak, reddetmek, önermek vb. gibi bir dizi söylem belirleyerek, bu söylemlerin, konuşma bağlamı gözönüne alınmak koşuluyla, konuşmacıyı görece olarak daha güçlü ya da güçsüz konuma getirdiğini ileri sürmektedir (ayrıca bkz. Levinson,1989; Diamond, 1996).

4.5.1 Güç yansıtan söylemler

Çalışmamızda, kitapta belirlenen, toplam 225 güç yansıtıcı söylemin % 43,5'inin kadın tipler ve % 56,5'nin ise erkekler tarafından kullanıldığı gözlenmiştir (Çiz.8). Eşdeyişle, erkekler kadınlara göre %13 oranında daha fazla kendilerini güçlü kılan bir söylem sergilemektedirler. Bu bulgular, gücü erkekle ve erkek diliyle özdeşleştiren cinsiyetçi ideolojinin ip uçları olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 8. Güç Yansıtan Söylemler

	KADIN		ERKEK		TOPLAM
	sıklık	%	sıklık	%	
Emretmek	5	45	6	55	11
Bilgi İstemek	43	43	57	57	100
Rica Etmek	3	27	8	72	11
Önermek	1	50	1	50	2
Onaylamak	5	50	5	50	10
Yönerge Vermek	-	-	1	100	1
Açıklama İstemek	-	-	5	100	5
Teklif Etmek	5	35	9	65	14
İzin Vermek	2	100	-	-	2
Reddetmek	9	56	7	44	16
Bildirmek	25	47	28	53	53
TOPLAM	98	43,5	127	56,5	225

Öte yandan, kadın ve erkek söylemi, kendi nüfusları içerisinde yorumlandığında ortaya ilginç bir resim çıkmaktadır. Örnekleme gerekirse, kadınların kullandığı toplam 151 söylem içerisinde (Çiz. 9), gücün kadınlardan yana olduğu söylemlerin oranı % 65 dir. Başka bir deyişle, kadınlar bu metinlerde önemli ölçüde güçlü bir söylemle temsil edilmişlerdir.

Çizelge 9. Kadınların söyleminde güç dağılımı

	Güç Yansıtıcı Sözeylemler	Toplam
Sıklık	98	151
Yüzdellik	%65	100

Sayısal çokluk yönünden daha fazla güç yansıtıcı sözeylem kullanan erkeklerin ise, kendi söylemleri içerisindeki güçlü söylem oranının (56,5) olduğu, ve bu oranın, kadın söylemindeki bu ulamdaki orandan daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Çiz. 10). Aslında çelişkili gibi görünen bu tablo, kabaca, kadının kendisine yüklenen daha zayıf toplumsal rollere ve konumlara karşın, evde üstlendiği sorumluluklar ve yüklerle koşut olarak birçok konuda odak olması ve özellikle de çocuklarla ilgili ya da öteki günlük işlerde karar verici ve eylemci konumunda olmasıyla ilişkilendirilebilir. Ne var ki, bu konuda daha güvenilir ve ayrıntılı bir yorum için, sözkonusu sözeylemlerin kime karşı ve hangi konu ve konumlarda kullanıldıklarının araştırılması gerekir.

Çizelge 10. Erkeklerin söyleminde güç dağılımı

	Güç Yansıtıcı Sözeylemler	Toplam
Sıklık	127	225
Yüzdellik	%56,5	100

5. Sonuç

Let's Speak English 7 adlı İngilizce ders kitabındaki cinsiyet ideolojisini inceleyen bu çalışmada, metinlerde erkeklerin kadınlara göre daha sıklıkla görünmeleri, daha fazla söylem ve eylem üretmeleri, geleneksel ev içi ve ev dışı etkinliklerini ve mesleklerini daha fazla korumaları gibi sunuluş biçimleri göz önüne alındığında, bu ders kitabında, 1) cinslerden birisinin belirgin olarak öne çıkarıldığı, 2) kadın ve erkeğin toplumsal rollerinin biyolojik cinsiyet temel alınarak ve geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilerek sunulduğu, kısaca, Let's Speak English adlı 7. sınıf İngilizce ders kitabının genel olarak cinsiyetçi bir yaklaşım sergilediği sonucuna varılmıştır. Ne var ki, kadınların geleneksel alanların dışındaki iş ve etkinliklere özendi-

rilmesi, ve özellikle söylem yoluyla kadının görelî olarak daha güçlü bir kimlik imgesi sergilemesi gibi bulgular, kitabın bir ölçüde, geleneksel cinsiyet ideolojisine karşı bir tutum içerdiğini de göstermektedir. Ancak, bu kitabın devamı niteliğinde olan 8. sınıf, ve öncesinde yer alan 6. sınıf İngilizce ders kitaplarının da kıyaslamalı olarak ve bir bütünsellik içerisinde incelenmesi daha kapsamlı değerlendirmelere olanak sağlayacaktır.

Ayrıca, bu çalışma, ders kitaplarında yer alan her türlü metnin, kitapta sunulan cinsiyet yaklaşımına ilişkin iletiler olarak yorumlanabileceğini göstermiştir. Ders kitaplarının çocuklara ve gençlere toplumsal ve bireysel değerlere ilişkin daha başka bir çok ideolojiyi de ilettiği göz önüne alındığında, tüm ders kitaplarının kullanıma sunulmadan önce bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Son olarak, ders kitaplarının yanı sıra, masal, öykü, roman v.b gibi yazınsal metinlerin ve öteki yardımcı ders gereçlerinin de benzer eleştirel yaklaşım-larla seçilmesi ve sunulması, yarının toplumlarının benimseyecekleri rol modellerine bilimsel çalışmaların olumlu katkılarının yansımaya olanak sağlayacaktır.

Kaynakça

- Arslan, Ş. A. (2000) Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. Ankara:T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Beal, C.R.(1994). Boys and girls: the development of gender roles. USA:mcGraw Hill,Inc.
- Brown. H. D. (1994). Principles of Language Learning and Teaching. New York:Prentice Hall.
- Cincotta, M. S. (1978). Textbooks and their influence on sexrole stereotype formation. BABEL: Journal of the Australian Federation of MLTS Associations, 14(3), 24-29.
- Çubukçu, H.. Poweracts: towards the fourth layer in conversation. Bildiri.International Conference on Pragmatics, Riva del Garda, İtalya, 9. Haziran, 2005.
- Davies, B.(1995). Gender bias in school textbooks. London: Commonwealth Secreteriat.
- Erdoğan,A. 12-14 yaş Başdöndürücü değişim. Çevrimiçi: http://www.aile.org.tr/ergenlik_donemi_haberler_detay.aspx?haber_id=974&habalt_baslik=Gelisim. Erişim tarihi :10.05.2005 .
- Fairclough, N. (1989). Language and Power. New York: Longman.

- Freeman, R.& B. McElhinny. (1996). Language and gender. In McKay, S.L. & Hornberger, N.H. (Eds.), *Sociolinguistics and Language Teaching* (218-280) USA: Cambridge University Press.
- Gençay, S. Gençlik döneminde kimlik ve arkadaşlık. Çevrimiçi: <http://www.rehberlik.com/uzman.php#>. Erişim tarihi:05.08.2005.
- Gökalp, N. (1994). Female revolt in American drama: 1960-1980. *Uprising: Protests & The Arts: The Journal of American Culture and Literature*, Issue, 97-107.
- Hellinger, M. (1980). For men must work, and women must weep: sexism in English language textbooks used in German schools. *Women's Studies International Quarterly*, 3, 267-275
- Hartman, P. L.& E. L. Judd, (1978) Sexism and TESOL materials. *TESOL Quarterly*, 12, 383-393
- Helvacıoğlu, F. (1996). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928-1995*. İstanbul:Kaynak Yayınları.
- Kızılcı, S. ve Y.Erjem.(1994).*Sosyoloji terimleri sözlüğü*. Ankara: Atilla Yayıncılık.
- Körpez, E. (1997). Revenge: The confinement of the female self. 15th Anniversary Special Issue: *The Journal of American Culture and Literature*, 1997 Issue, 100-106.
- Mardin, Ş. (1995). *İdeoloji. İletişim Yayınları*.
- McCarthy, M.&R. Carter. (1994). *Language as Discourse: Perspectives for Language Teaching*. New York: Longman Publishing.
- Özdağ, U. (1995-1996). Dickinson: The romantic rebel of feminine awareness. *Romanticism: The Persistent Impulse: The Journal of American Culture and Literature*, 1995-1996 Issue, 105-111.
- Pauwels, A. (1998). *Women Changing Language*. London: Longman.
- Searle, J. (1969). *Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tasmajian, D. (n.d). *Socialization Skills acquired by elementary school children*. Çevrimiçi:<http://www.kon.org/urc/tasmajian.html>. Erişim tarihi:13.06.2006.
- Yalçınkaya ve ark. (2005). *Let's Speak English 7*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Wharton, S. (2005). Invisible females, incapable males: gender construction in a children's reading scheme. [Electronic version] *Language and Education*, 19, 238-251